

Copilăria noastră americano-franceză...

de Ioana Pârvulescu

La urma-urmei e miraculos. Cea mai cosmopolită perioadă a vieții mele a fost copilăria și o parte din adolescență, cam între 8 și 15 ani, adică în plină perioadă comunistă. Eram un mic și autentic cetățean al lumii, format în spirit americano-francezo-germano-britanic, și nici o graniță, nici o cenzură, nici o lege, nici un eveniment istoric și nici o poezie „patriotică” din manualul de română nu au putut împiedica acest adevăr temeinic al formării mele, ale cărui urme le mai simt și astăzi. Miracolul se datorează cărților și oricine știe că, în copilărie, a citi se confundă cu a trăi, iar a trăi îți dă un inconfundabil sentiment de triumf. Observ abia acum că trăiam mai ales în a doua jumătate a secolului 19 și că, oricum, n-am depășit niciodată, în acei ani, epoca trăsurilor. Scăpam așadar de două ori de lumea în care eram: o dată prin evadarea în spațiu, a doua oară prin fuga în timp.

Grijile erau destule, vorba poetului, iar noi le luam pe toate în serios: bizonii noștri erau hăituiți (știam că sunt un fel de zimbri, iar zimbri văzusem vreo doi-trei, triști și famelici, în rezervația din Poiana Brașov), preeriile erau tăiate nemilos de drumurile de fier ale omului alb, iar apașii, cei mai nobili dintre indieni, se aflau în real pericol. Omul alb e un inconștient, bea apă de foc și are arme de foc. Se îmbată și face blestemății. Nu are demnitate. Pieile roșii nu beau alcool. Dacă o fac, e pentru că sunt obligate de albi. Dar noi, noi ceilalți, adică Winnetou, căpetenia apașilor, și Old Shatterhand, fratele lui de cruce, noi Sam Hawken, Dick Stone și Will Parker, adică trifoiul de nedespărțit, *das Kleeblatt*, noi, adică eu, sora lui Winnetou, Nscho-Tschi, îndrăgostită în secret de Old Shatterhand și gata să-mi dau viața pentru el și pentru poporul meu încă liber, noi rezistăm vitejește. Noi vedem bine de partea cui e dreptatea. Nu trece nici o întâlnire (ținută după orele în care învățăm altă istorie), nu trece nici o reuniune pe dealurile și în pădurile care mărginesc centrul vechi al Brașovului, să nu

rezolvăm cu bine vreuna din marile, adevăratele probleme ale lumii. Cu bine nu înseamnă că scăpăm cu toții cu viață, nu suntem atât de naivi, nu suntem copii, ci dimpotrivă, înseamnă că ne sacrificăm frumos. Munții Stâncosi, Marele Canion, Salt Lake City, Valea Morții, micul *pueblo* al apașilor sunt acolo, pe Tâmpa și pe Warthe, pe Cetățuie și pe Dealul Melcilor sau, în vacanță, în Poiană și pe Postăvaru. Purtăm „punguța cu medicamente” la gât, fumăm, de adevăratelea, pipa păcii, făcută din „liane”, și, întinzînd solemn mâna dreaptă și adunând-o din nou la piept, ca în filmul cu Pierre Brice și Lex Barker, spunem, în indiano-germană: *Hawk, ich habe gesprochen!* Un fel de *Dixi et salvavi animam meam*, după care nu mai are sens să adaugi nimic.

Eram niște elevi români de 12-13 ani, care jucam rolul unui apaș, pe al unui neamț ajuns din *greenhorn* - *westman*, pe al unor americani get-beget și, pe măsură ce devoram și celelalte volume ale lui Karl May, cele netraduse, cumpărate de la sașii-apași care plecau, cercul se lărgea cu simpaticul lord David Lindsey, măcinat de *spleen* și încântat de aventură (cine mai spunea ca el *Well! Well!* lingându-și buzele de plăcere în fața pericolului), ori cu tinerii familiei Von Adlerhorst, urmăriți de un destin potrivit. Să nu vă-nchipuiți însă, știam noi din carte, că viața în vestul sălbatic e ca în romanele lui Fenimore Cooper, el inventează, pe când Karl May - alias Old Shatterhand știe, el chiar a fost acolo, după cum o spune. El nu te îndeamnă să te duci în vestul sălbatic dacă nu ești realist, pregătit să suferi de foame, să fii privat de bucuriile civilizației, să știi să dormi sub cerul liber pe pământ tare, să suferi de foame și de sete, să tragi cu pușca și să fii în neconținut pericol. Or, firește, eram pregătiți, eram gata.

Plecaserăm în sălbăticia vestului și am fost obligați să ajungem brusc îndărăt, în lumea civilizată, după o experiență citadină de mediu englez, burghez și cumsecade,

mai ușor de făcut. Seria *Mary Poppins* avea suficiente legături cu viața noastră ca să putem practica lectura de identificare: un oraș, cu parc, cu o stradă bine definită, o bonă Mary care semăna măcar onomastic cu Fräulein Mali a noastră, iar cei doi copii erau cam ca noi. Dl. Banks se ducea la birou, banii erau o veșnică problemă, iar Jane și Mihai (cum, hibrid, se traduseseră) aveau, practic, numele noastre, și erau adesea lăsați de capul lor, ca noi. Oricum Mary dispărea, dusă de vântul care se schimbă, cum dispăruse și biata Mali, iar copiii rămâneau cu un indefinit sentiment de tristețe. Ieșeam pe terasă și ne uitam la cer, să vedem o umbrelă zburătoare, ne dădeam pe balustrade, la vale, atunci când găseam vreuna de tip tobogan, căutam să ne descurcăm cu nasturii hainelor ca Mary Poppins, când râdeam, spuneam că am înghițit *gaz ilariant*, când eram răi venise marțea cea neagră. Clișeele despre copilul universal, pe care le învățam la școală, la *Amințirile* lui Creangă, nu le recunoșteam acolo, ci le simțeam aici. Londra ne era mai aproape decât Humuleștiul, pentru că un copil de la oraș recunoaște mai ușor experiențele unui alt copil de la oraș, dar și pentru că, asta am înțeles mult mai târziu, Creangă e un scriitor pentru oameni mari și, cum spunea Benjamin Fondane, abia după ce ai un bagaj poetic, ai acces la limbajul lui. Nu citeam pe atunci poezie, n-aveam timp: viața era o aventură, alunecai, ca pe balustradă, din surpriză în surpriză. Am rămas la Londra, noi, Peter Pan și Wendy, și în Anglia noi, Winnie Pooh și prietenii lui, din pădurea plină de ciudat umor.

Iar odată cu *Tom Sawyer* ne-am întors la copilăria americană. Noi, Tom, și Huck, și Becky, și negrul Jim, cel care vorbea pocit *românește*, umblam acum pe dealurile care nu mai semănau defel cu Munții Stâncoși și din care urșii grizzly, cei mai periculoși între toate sălbăticiunile, precum și pieile roșii dispăruseră fără urmă. Decorul nostru citadin și casnic avea geniu, știa să se metamorfozeze de la o carte la alta, scotea în față exact ce așteptam de la el. Și cum peștera era noul nostru *topos* am găsit niște grote sinistre, unele pe Warthe, altele pe Tâmpa. Ne-am înarmat cu lumânări și cu o lanternă tubulară care abia lumina, cu bricege și bile de sticlă. Eram anarhiști, eram împotriva școlii, a filfizonilor, împotriva „învățării la religie”, a „școlii de duminică”, ce-or mai fi fost și alea. Iar când, într-una dintre peșterile de pe Tâmpa am dat peste un bărbos care a fugit după noi și am

luat-o la vale pe toate scurtăturile pe care le știam, oprindu-ne jos, la promenadă, cu inima bubuind ca o tobă, speriați cât se poate și foarte mândri de noi, am devenit conștienți că între viață și cărți nu există nici o diferență. Dacă știi ce să alegi, firește, din cărți și din viață. Convingere cu care am rămas și azi.

Jules Verne a venit mai târziu, cu *Doi ani de vacanță* și *Copiii căpitanului Grand*. Ce conta că el, spre deosebire de Karl May, era un entuziast al descoperirilor de noi tehnici ale stăpânirii omului alb, de civilizare a noi teritorii sălbatice, nu vedeam în asta nici o contradicție. De altfel partea de anticipație nu era atât de interesantă ca partea de aventură pură, la asta ne pricepeam, aveam deja experiență, eram profesioniști, ce mai! Apoi, după ce seria Jules Verne a fost devorată încetul cu încetul, (eu una săream descrierile tehnice, ceilalți săream descrierile de natură) a început, ca un dans în trei și-n patru timpi, enorma serie Dumas, de la *Contele de Monte Cristo* la *Cei trei mușchetari*, *După douăzeci de ani* și *Viconte de Bragelonne*. Atunci noi, Athos, Portos și Aramis și obraznicul de d'Artagnan, noi toți am trecut cu arme și bagaje sub steagul Franței (că Jules Verne era și el francez nu-mi era prea clar din cărțile lui), învățam să ne provocăm la duel în limba celor mai celebri spadasi, germanii și englezii erau trădați sau mai degrabă trădători și dușmani, americanii practic nu mai existau, arcurile cu săgeți erau în pivniță, trenurile nu se inventaseră, bizonii dispăruseră (zimbrii din Poiana Brașov muriseră de foame) dar, în goana calului și în zăngănit de săbii viața noastră aventuroasă mergea înainte.

Târziu am aflat câteva detalii tulburătoare: Karl May, campionul demnității, a stat în închisoare de mai multe ori între 1862 și 1874 acuzat de escrocherii și furțișaguri, n-a făcut experiența vestului sălbatic, iar american adevărat era tocmai rivalul său ridiculizat de el, Fenimore Cooper. Jules Verne și-a luat informațiile mai ales citind la Biblioteca Națională din Paris. *Le bateau ivre* de Rimbaud ar fi o transcriere ermetică a romanului *20.000 de leghe sub mări*. Tot târziu l-am citit pe Emil Brumaru: *Adio, Robinson Crusoe!* Adio, Winnetou, cel mai nobil dintre apași!

(Text reluat, cu acordul autoarei, din volumul acesteia: *Intoarcere în secolul 21*, București, Humanitas, 2009, p.154-158)